

# Posavje

Al. Breznik:

## Nekaj o Sevnici ob Savi

Kdo bi pač Sevnice ne poznal?

Kdor se ponoči vozi iz Slovenije v Zagreb, opazi na četrti postaji od Zidanega mosta velike rdeče in zelene luči. Če potnik sprevodnika vpraša, kako se postaja imenuje, bo zvedel, da Sevnica. Da, Sevnica, ena izmed najmodernejših železniških postaj v Jugoslaviji. Vse je elektrificirano: signali, kretnice itd. Pa tudi važna postaja je Sevnica. Med največjimi med Zidanim mostom in Zagrebom. Še brzovlak se ustavlja v Sevnici in proga proti št. Janžu se v Sevnici odcepi.

Kaj pa zemljepisec pove o Sevnici?

Trg Sevnica leži ob Savi in je ob štajerski meji in tudi na meji lavantinske škofije. Okoli 1300 prebivalcev ima. Veliko je železničarjev in tudi delavcev, ki delajo v Jugotanku (tovarna strojil), v kopitarni, na parni žagi, v dveh kamnolomih. V trgu je tudi sodnija, sedemrazredna ljudska šola, obrtna šola, trgovska šola, velike, srednje in manjše trgovine, dva odvetnika, notar, trije zdravniki, živinozdravnik... Različnih obrtnikov ne bom niti našteval.

Celotna župnija se razprostira od Save visoko v hribe, pod Lisco in Struge. Ravnega sveta je malo in prevladuje gričevje. Župnija se razprostira proti Razboru, Zabukovju in meji na rajhenburško župnijo. Preko Save pa ima za soseda boštajnsko župnijo. Župnija šteje okoli 4500 ljudi. V okolici so večinoma kmetje, velikih kmetij je najmanj, več je srednjih in največ je manjših posestnikov. Gozdovi, njive, travniki, v nekaterih predelih vinogradi, ki dajejo rdeče in belo vino. Sadjarstvo pa je precej razvito in znane so sevniske voščenske. Kadar so sejmi v Sevnici, tedaj je videti vsake velikosti in pasme vole, kar priča, da je živinoreja važna gospodarska panoga. In tako dalje!

Šoferji, motoristi in kolesarji vedo, da gre skozi Sevnico cesta proti Zagrebu, ki je bolj ohranjena kot ona na kranjski strani, ki pa ima to slabost, da se prepleta z železniškim tirom in da je treba vedno računati z zatvornicami. Iz Sevnice pelje tudi cesta na Planino, po kateri g. Jazbec z avtobusom ljudi prevažna v »Urvald«.

Ljubitelj planin ve, da vodi iz Sevnice pot na Lisco. Tabla v Šmarju pravi, da ena pot vodi čez Krakovo, druga pa čez Zajčjo goro. Razlike je samo četrte ure.

Vsak duhovnik pa tudi ve, da ima sevnška župnija v nekem oziru rekord v vsej škofiji. Namreč glede podružnic. Kar 13 jih je. Najbližji je sv. Florjan. V Šmarju sta sv. Ana in Mati božja. Pri sv. Roku so vsako leto veliki shodi 16. avgusta. Sv. Martin v Lampréhah je med vinogradi. V Zabjeku pa sv. Lovrenca časte. Sv. Ulrik je ob železniški progi in sv. Janez v gozdu. Sv. Marjeta na Pečju je med njivami. Cerkev na Žigarskem vrhu je sv. Benediktu posvečena, a skoraj bolj sv. Antona v stranskem oltarju časte. V Zagradcu je sv. Neža in na Graški gori je Marijina cerkev, kjer so se nekoč vršila velika romanja. Za glavni oltar se Sevnščani potegujejo in tudi Rajhenburžani trde, da je glavni oltar njihov. Zanimivo je to, da na Veliki šmaren rajhenburški kaplan slovesno mašuje, čeprav stoji cerkev na ozemlju sevnške župnije. Skoraj bi pozabil omeniti sv. Štefana v Vranju, kjer se 26. decembra vrše »sejmi« posebne vrste.

Mislim, da sem vse naštel. Precej dela dajo sevnškemu kaplanu, ko poleti in pozimi obiskuje prijazne cerkvice. Vendar kaplani doživijo pri cerkvenih ključarjih veliko veselja in so deležni velike gostoljubnosti. Toda v dežju in blatu na Graško goro — to pa ni kar tako! Vendar radi potujejo tja kaplani, saj vedo, da jih čuva graškogorska Mati božja.

Kaj pa ve zgodovinar o Sevnici?

Ozemlje današnje sevnške župnije je nekoč spadalo pod videmsko pražupnijo. Leta 1431. je že obstajala cerkev sv. Nikolaja, ki pa je leta 1764. prvič pogorela in drugič leta 1854. Sedanja cerkev je bila postavljena leta 1862. in je bila leta 1909. prenovljena.

Sevnški grad pa se že zelo zgodaj imenuje. Dr. Tiller pravi, da že leta 859. Sedanjo obliko je dobil okoli leta 1500. V njem so se shajali nekoč protestanti in Jurij Dalmatin je v gradu učil Lutrov nauk.

\*

To bi bilo nekaj stavkov o Sevnici. Lepa je Sevnica in tudi zdrava. Saj ljudje z osmimi križi na hrbtu niso v fari nikaka redkost.

Da, Sevnica, najlepši kraj v Posavju. Kdor ne verjame, pa naj pride pogledat!

## Brežice

Sredi plodne ravnice na levi strani Save v bližini izliva dolenske reke Krke leži prijazno mesto Brežice.

Brežice so važno trgovsko in obrtno središče spodnjega Posavja. Mesto ima vse pogoje za letovišče, kamor prihajajo zlasti Zagrebčani radi na oddih. Iz mesta so lepi sprehodi v Čatež, Čateške toplice, Malence, Krško vas in na severne obronke Gorjancev, ki pa so še na Hrvaškem. V višini 520 metrov se nahaja romantična vas Stojdraga, koje prebivalci so po večini grško-katoliki, potomci slavnihi Uskokov. Do te vasi je tri ure pešhoje.

Brežice so bile trg do leta 1322. Najstarejši še shranjeni mestni privilegij nosi letnico 1353. Po tem privilegiju je smelo imeti mesto svojega sodnika. Posebno določilo navaja tudi, da je smel bivati v Brežicah vsak tujec nemoteno 14 dni pod pogojem, da se ni kaj pregrešil proti solnograški oblasti. Lastniki mesta so bili namreč solnograški nadškofje, ki so imeli tukaj tudi lastno kovnico denarja. Meščani so imeli pravico do dveh letnih sejmov. Vsem udeležencem teh sejmov je bilo osem dni pred in osem dni po sejmu prekinjeno morebitno kazensko zasledovanje. Sploh je mesto uživalo vse tiste pravice, kot jih je imelo mesto Ptuj.

Brežice so bile obdane z obzidjem, ki pa je bilo pozneje podrto. V letih 1479. in 1480. so doživljale Brežice hude čase. Pridrl je namreč glasoviti ogrski kralj Matija Korvin, ki živi še danes v pripovedkah pod imenom »kralj Matjaž«, in s svojo vojsko mesto razrušil. Že leta 1480. pa ga je spet izgnala cesarska vojska. Brežice so prišle s tem pod cesarsko oblast.

Brežice so veliko trpele radi turških napadov, ki so bile zaradi svoje lege sredi šiine ravnine še posebno izpostavljene. Že leta 1469. so napadli Turki mesto, ga razrušili in požgali. Ti napadi so se še večkrat ponovili. Zadnjič so napadli in plenili Brežice l. 1529., ko so se vračali izpred Dunaja, kjer so bili poraženi od krščanske vojske Jana Sobieskega.

Posebno pomembno vlogo so imele Brežice za časa kmečkih puntov. V velikem uporu slovenskih kmetov leta 1515. se je zbralo pri Brežicah nad 10.000 kmečkih mož in fantov, borcev za »staro pravdo«. Zbrali so se iz Kranjske, Štajerske, Koroške in še iz Hrvat-skega Zagorja. Tu so se utaborili in poslali

## PODLISTEK

Rado Zakonjšek:

### Motvozarji

Mrak je tipal po zemlji in iskal, kam bo dal svojo sestro črno noč spat. Po kameniti poti od graščine stopata vprežena vola, počasi in trudno, vsa mokra od potu, na vsaki dlaki je drobna kapljica, kot bi bila rosa padla po živini. Preko kamenja skačejo kolce na nizkih kolesih, zadaj pa stopa stari Kantušer, držeč v rokah lesen plug, da se okovano rezilo ne zadene ob kamen.

Tudi Kantušer stopa utrujeno, ves dan je oral na grajski nrtvi ob večnem prigananju grajskega valpta. Težko je biti kmet v teh časih, dvakrat težko pa biti tlačan. Nič vesele misli mu ne roje po glavi. Grad mora dati vsako leto število svojih podložnikov za vojake. In letos pojde tudi njegov sin Jaka. Za dvanaest let. To ni kar tako, kot bi muho brcnil!

Vola sta obstala pred hlevom. Okrog vogala je prišel sin Jaka, pomagat, da mu razpreže.

»Kako je šlo, oče?«

»Saj veš, kako se dela v graščini. Za tebe imam nekaj novega: med soldate si zapisan!«

Kot bi kap zadela Jaka, kar kleknila so mu kolena. Tiho sta spravila vole v hlev in šla molče drug za drugim v hišo. Pri večerji se

je slišalo samo rožljanje žlic po skledi, drugače pa je ležala nad vso družino mora.

Jaka so napadle skrbi, hude skrbi. Ulegel se je na dišeče, pravkar posušeno seno na parni in premišljuje. Gleda v monštranco, ki jo je izrezal mizar v planke, pa si ne ve pomagati. Niti sezul se ni. Valja se po ležišču, v srcu pa mu je hudo. Vstane in strkne s suknjiča mrvo in se spusti po lestvi navzdol. Krene za vogalom preko travnika, skoči čez potok, pri tem pa ima smolo. Zadnjo nogo je prenizko potegnul za seboj, tako da si je z njo pljusnil vodo daleč nad kolena. Nič za to. Sezuje cokle in izlije vodo iz njih, se obuje nazaj in gre dalje.

Lesna na Žafranovi parni zaškriplje.

»Štefan!«

Nič odziva. Jaka se plazí po senu in podere na steno prislonec cepce, ki zaropče po tleh. Tisti hip zašumi pod streho ravno nad Jakom: »Kdo je?«

»Jaz sem, Jaka.«

Oni pod streho si oddahne. Ravno je zaspal, ko ga je zbudil ropot. Jaka je prilezel do njegovega ležišča.

»Štefan! Med soldate sva zapisana.«

Kot bi ga s kolom udaril, je planil Štefan pokonci:

»Kaj lažeš!« je malo verjel.

»Res, oče so mi povedali, ko so prišli s tlake. Jaz, ti, Krančev, Komarjev, Slabetov in Kraljev.«

»Hudirja! Pa je to res?«

»Bo že menda — kaj slabega je vedno rajši res kot pa kaj dobrega.«

Oba sta nekaj časa molčala. Prijatelja Skup sta hodila v šolo, skupaj rasla, hodila na tlako in k dekletom vasovat.

»Kaj pa zdaj hočeva početi?«

Skozi temo sta se gledala, oba je grizlo isto vprašanje — ista skrb. Ni kaj prida na tlako hoditi, ko ti valpet stoji za hrbtom in priganja. Toda to ni vsak dan. Drugače je pa človek le prost. Dom je le dom! Vojaščina je pa čisto kaj drugega. Tam se neha fantovstvo in to za celih dvanaest let. Dvanaest let! V mislih je skušal zajeti v spomin vso dobo. Dolga — mnogo predolga. Ko bi bilo vsaj polovico manj! Tako pa adijo svoboda, adijo pa tudi dekleta... Krvavo ga je zbolelo, še enkrat bolj. Saj je prav za prav radi nje vsa bolečina. Vse drugo bi še človek pustil, tega pa ne. Nikakor ne.

»Kaj sedaj?«

Oba naenkrat sta ponovila isto vprašanje. Saj sta imela oba isto bolečino, samo da se je Jakovi reklo Julka, Štefanovi pa Katica.

»Blagor onim, ki niso podložni graščini, stokrat blagor! Njim ni treba med soldate.«

Zavist je vstala v srcu.

»Ko bi človek denar imel, da bi se odkupil!«

»Veš, to je tisto. Takrat bi tudi na tlako ne bilo treba hoditi.«

»Klasi bi, če bi pomagalo!« se srdi Jaka.

»Jaz tudi. Še dobil bi jih nekaj, da bi mi pomagali.«

Yser-Furnes-morje. Na ta utrjeni četverokot so neprestano udarjale nemške napadalne divizije in nemška letala, ki so metala točo bomb na tam zbrane zavezniške sile. Položaj teh čet ni bil zavidanja vreden, vendar pa ne več brezupen, ker je verjetno, da se je precejšen del lahko rešil čez morje.

Točen pregled izgub na severozapadnih (belgijskih) bojiščih še dolgo ne bo mogoče. Angleška in francoska vojska je štela okoli 370.000 mož. Od tega je po zavezniških poročilih bilo prepeljanih v prvih dneh vkrčavanja okrog 200.000 v Anglijo, okrog 60.000 pa se jih še bori pri Dunkerqueu. Ostalih 110 tisoč je smatrati za padle in ujete. Nemško poročilo govori zaenkrat o 26.000 francoskih ujetnikih.

O nemških izgubah za sedaj ni mogoče dobiti niti približnih podatkov, vsekakor pa bodo tudi zelo velike, posebno če upoštevamo, da so Nemci napadali, zavezniški pa se bra-

nili. Nemci doslej še niso izdali nobenega seznama padlih in ranjenih.

Poročilo od 1. junija pravi, da je bilo ta dan proti večeru vkrčavanje angleške vojske že skoraj zaključeno. Tudi vrhovni poveljnik angleške v Francijo in Belgijo na pomoč poslane armade, general Gort, je na ukaz vlade izročil poveljstvo nekemu po činu nižjemu častniku in se je 1. junija vrnil v Anglijo. General Gort je bil sprejet od angleškega kralja v avdienco in je bil za strateško zelo uspešno izvršeni umik odlikovan z najvišjim odlikovanjem. Ves vojaško-strokovni svet občuduje ta umik, ker so vsi strokovnjaki smatrali, da je bila vsa ta ogromna armada že izgubljena in njena usoda zapečatenena.

Kakšna bo usoda trdnjave Dunkerque, je še negotovo. Verjetno pa je, da jo bodo skušali zavezniški držati čim dalje, ker bo to prvi obrambni zid za obrambo pred napadom na Anglijo. Iz istega vzroka pa bodo seveda tudi Nemci napeli vse sile, da jo osvoje čimprej.

## Boji Weygandove francoske armade

Medtem, ko so se bojevale zavezniške čete v Belgiji za proboj do morja, francoska Weygandova armada ob reki Sommi ni mirovala. Na Sommi srdito napadajo Francozi v pokrajini Amiensu edini most, ki ga drže Nemci, kakor tudi ob ustju Somme, kjer so po uspešnih borbah prekoračili reko na severu. Na

tem odseku so Francozi zasedli skoro vso pokrajino z Abbevilleom vred. Reka Somma teče skozi južno predmestje Abbevillea, kjer se nahaja otok, ki so ga francoske čete zasedle. V toku borb na tem odseku so igrale glavno vlogo francoske oklopne enote.

## Pariz prvič bombardiran

V torek, 3. junija, ob 13.20 (pariškega časa) je izvedlo okrog 300 nemških letal iz velike višine prvi zračni napad na Pariz. Bombardiranje je trajalo eno uro. Prebivalstvo se je poskrilo v nekaj minutah v zaklonišča, kakor hitro je bil dan znak za prihod sovražnih letal. Francosko protiletalsko topništvo je začelo streljati in francoska lovka letala so se spustila v zrak nad nemške bombnike. Napad je zahteval po angleških poročilih 45 mrtvih in okrog 200 ranjenih. Vrženih je bilo okrog tisoč bomb raznih velikosti. Od teh jih je padlo 83 v središče mesta in 557 na pred-

mestja. Zelo mnogo hiš je bilo pri napadu porušeni, med njimi tudi več velikih stanovanjskih zgradb. Posebno je trpelo ozemlje ob reki Seini, kjer so bile zadete tri velike hiše in ena tovarna. Nastalo je tudi več požarov od zažigalnih bomb. Vse predele, katere so poškodovale bombe, je takoj zasedlo vojaštvo.

Francoski vojaški krogi so mnenja, da je bil ta prvi zračni napad na Pariz uvod v veliko nemško ofenzivo, ki bo pričela vsak čas ob reki Sommi in Aisni.

## Kako napadajo Nemci

### Nemški najtežji tanki

Predvsem moramo poudariti znatno nadmoč nemških najtežjih bojnih vozov ali tankov, kateri daleč nadkriljujejo francoske 70 tonske tanke. Te nemške tanke ščiti 85 do 100 mm debel oklop, dolgi so 20—25 m in široki 5,5 m. Oboroženi so z enim topom in strojnicami največjega kalibra ter dosežejo 25 km na uro. Oddelki težkih nemških tankov ne potrebujejo nobenega prateža ali trena. Vse, kar rabijo na pomožnem materialu in strelivu, glede prehrane in osebja, jim dovajajo prevozna letala, katera spremljajo lovka letala.

### Bombniki v vlogi topništva

Pri napadanju se Nemci ne poslužujejo več težkega topništva, kakor je bil do te vojne običaj pri vseh ofenzivah. Vlogo težkega in poltežkega topništva so prevzeli bombniki.

### Stalnost lepega vremena

Pazljivi opazovalec je lahko ugotovil, da je bila vsaka nemška ofenziva doslej odvisna od vremena. Vremenoslovci so ugotovili stalnost vremena, preden je začela zadnja nemška ofenziva. Med vsem pohodom je držalo lepo vreme. Napad prične redno v najbolj zgodnjih jutranjih urah, vendar po sončnem vzhodu.

### Opazovalna letala in bombniki

Pred napadalci vzlete naprej opazovalna letala, ki so v najožjem sodelovanju z bombniki. Ta se spustijo z brzino 550 km na uro proti sovražniku, kojega obramba s tal je bila še poprej izpostavljena bombnemu napadu iz znatnih višin. Iz višine 600—700 m spuščajo bombniki svoje bombe. Medtem ko so obramb-

ne baterije v boju z vidnim sovražnikom in se dvignejo v zrak nasprotna lovka letala, se odstranijo opazovalna ali izvidniška letala. Nato se prikažejo celi valovi velikih bombnikov, ki imajo sonce za hrbtom, letijo nizko

V zadnjem času nismo prinašali vojnih poročil iz Norveške, ker je bilo in je še zapadno bojišče v odločilnem ospredju.

Kakor znano, so Nemci zasedli kmalu po vpadu na Norveško njen južni del, od koder so prodirali proti osredju, kjer so se bile izkrcale zavezniške čete in so skušale ta del iztrgati iz nemških rok. Ker pa Norvežanom na pomoč pripeljani oddelki niso imeli na razpolago letališč, so se zopet vkrkali in so zagospodarili Nemci tudi v osrednji Norveški.

Koj ob napadu na Norveško so Nemci po morju zasedli važno пристanišče Narvik na severu. To mesto je nakladalna luka za znamenito švedsko železno rudo, katero so prevžali iz rudnikov po železnici in so jo v Narvik nalogali na ladje. Iz Narvika so krili Nemci s surovinami svoje tovarne v Posarju.

Kakor hitro je bil Narvik v nemški posesti, so se ga lotili tudi zavezniški in predvsem Angleži z morja in s kopne strani. Nemške bojne ladje v narviškem pristanišču so bile potopljene od angleških rušilcev, nakar so pričeli zelo srditi boji za mesto, okolico in za železnico s Švedsko. Nemci so pošiljali v mesto in v okolici obkoljeni posadki pomoč iz osrednje Norveške in največ pa z letali, kar pa ni zadostovalo.

nad zemljo in mečejo bombe na povsem nezavarovanega sovražnika. Istočasno pa brnijo nad težkimi bombniki v višini 600—700 m najbolj moderna lovka letala, ki ščitijo bombnike pred sovražnimi lovci.

### Nadaljnji potek napada

Kakor hitro je uspelo težkim bombnikom, da so porušili važna sovražna križišča, rezervo in pratež ali tren s prehrano in strelivom, se prikažejo naenkrat na odprtem ozemlju ogromni tanki. Ako se sovražnik umakne pred temi velikani, stopi iz njih na stotine dobro oboroženih motociklistov, kateri se poženejo z neverjetno brzino naprej in skušajo doseči najbolj oddaljene cilje. Sigurno je, da imajo Nemci v prvih napadalnih trenutkih velike izgube, a ko jim pa uspe s pomočjo padalcev doseg ciljev, ne igrajo izgube nobene odločilne vloge. Za največjimi tanki pridrijo oklopni avtomobili in hitro premakljiva pehota, katera zaseda od opisanih oddelkov površno zavzeto ozemlje. Istočasno krožijo v zraku letala, ki ščitijo čete. Za temi kolonami se pojavijo celi oblaki prevoznih letal, ki se spuste do 20 m nizko in oddajajo četam vse potrebščine.

### Možnost modernega napada na Anglijo?

Ta revolucionarni napadalni način je omogočil Nemcem, čeravno med ogromnimi žrtvami, prodor do angleške obale. Nastane vprašanje: Ali bo mogoče Nemcem, da se v večjem številu tudi izkrcajo na angleški celini? Sigurno je, da je mogoče v skupnem sodelovanju z mornarico ustvariti letalska oporišča. Iz teh lahko prevzamejo težki bombniki v spremstvu lovcev vlogo težkega topništva, ki bi omogočilo izkrcanje iz prevoznih ladij. Do danes so opazovali vojaški strokovnjaki, da ne zadostuje pomorska premoč, ako ni spremljana od nadmoči v zraku, da bi onemogočila take pohode. Ni pa verjetno, da bi razpolagali Nemci z zadostnim številom ladij, ki bi izkrcale na raznih točkah močnejše čete, ki so za posrečenje takega napada neobhodno potrebne.

Samim sebi prepušteni padalci nikakor ne zadostujejo. Številno armado in težki vojni material je mogoče spraviti na Angleško samo po morju, in to z ladjami.

Angleško časopisje je že namigavalo, da se bodo Nemci morda izkrcali na Irskem, kar pa ni verjetno. Vsekakor je danes gotovo, da računa angleška vlada z vsemi mogočimi napadalnimi možnostmi in je že storila vse, da jih prepreči ali se jih obrani.

## Severna Norveška

### Velik pomen zavzetja Narvika

Po zavezniških in nemških vesteh je bil Narvik zavzet 28. maja zvečer. Zavezniške čete so zagospodarile tudi nad Fageirsom in Forsnesetom. Mesto je v razvalinah in nemška posadka je bila pobita. Največji odpor so nudili Nemci iz zraka, katerega pa je angleško letalstvo končno zlomilo.

Pomen zavzetja Narvika je zelo velik, ker je s tem upostavljena zveza med Narvikom in Švedsko po kopnem in je s fronto pri Narviku zavarovana vsa severna Norveška. Nemške čete, ki stoje sedaj še ob železniški progi iz Narvika na Švedsko, tik za švedsko mejo, so v zelo neugodnem položaju in ne bodo po padcu Narvika mogle več dolgo vztrajati. Pričakuje se, da bodo ali popolnoma poražene, da se bodo morale vdati, ali pa se umakniti na Švedsko, kjer bodo razorožene in internirane.

Zavezniški grade na severnem Norveškem v vsej naglici nova letalska oporišča. Sedaj bo postal tudi Narvik važna postojanka za nadaljnje zavezniške vojne pohode proti nemškim postojankam na srednjem in južnem Norveškem. Ni tudi izključeno, da ne bi norveške in zavezniške čete pričele po uničenju še zadnjih ostankov nemških čet vzhodno od Narvika ofenzivo proti srednji Norveški.